

14. Barriers to entry [Текст] : OECD Roundtables on competition policy (Paris, Oct. 2005) / OECD, Directorate for Financial and Enterprise Affairs. – Paris : OECD, 2006. – 317 p.
15. Про природні монополії [Електронний ресурс] : закон України від 20.04.2000 р., № 1682-III. – <http://www.1520mm.com/r/ua/p/00-1628.html>.
16. Lawrence R.Z. The Global Enabling Trade Report 2009 [Текст] / R. Z. Lawrence, M. Drzeniek-Hanouz, J. Moavenzadeh // World Economic Forum reports. – Geneva : WEF, 2009. – 492 p.
17. Lipczynski J. Industrial organization : competition, strategy, policy [Електронний ресурс] / J. Lipczynski, J.O.S. Wilson, J. Goddard. – 2nd edition. – Harlow : Pearson Education Ltd., 2005.
18. Лукьянов С.А. Типология отраслевых входных барьеров: подходы различных школ в теории отраслевых рывков (С.А. Лукьянов) Экономические науки. – 2008. – № 39. – С. 106-109.
19. Гаращенко Н.М. Формалізація моделі аналізу п'яти сил галузевої конкуренції М. Портера на базі інструментів теорії нечітких множин (Н.М. Гаращенко, О.С. Коцюба.) – К. : КНЕУ, – 2005. – 33 с.

Зелич В.В

Ужгородський національний університет

СТРУКТУРА БАРЬЕРОВ ВХОДА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ФИРМ В МЕЖДУНАРОДНЫЙ БИЗНЕС

Резюме

В статье рассмотрены барьеры (препятствия) вхождения отечественными предприятиями в международный бизнес в условиях глобализации и интеграции в мировое хозяйство. Обоснованы структурные факторы, такие как институциональные, внешнеэкономические, фискальные, таможенные, особенности выпуска продукции, издержек производства и технологий. Проанализировано экономические механизмы и тенденции, рассмотрены комбинацию факторов производства которых нужно придерживаться отечественному бизнесу для успешной деятельности на международной арене.

Ключевые слова: барьеры входа, международный бизнес, факторы производства, глобализация, интеграция, отечественный бизнес, международные товарные рынки.

Zelic V.V.

Uzhhorod National University

STRUCTURE OF THE BARRIERS TO ENTRY OF DOMESTIC FIRMS IN INTERNATIONAL BUSINESS

Summary

The article examines barriers (barriers) entry of domestic enterprises in international business in the conditions of globalization and integration into the world economy. Grounded structural factors, such as institutional, external, fiscal, customs, characteristics of production, production costs and technology. Analyzed economic mechanisms and trends discussed combination of inputs to be followed for successful domestic business activities internationally.

Keywords: entry barriers, international business, production factors, globalization, integration, domestic business, international commodity markets.

УДК 339.9.012

Когут М. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано роль, значення, масштабний характер діяльності ТНК та охарактеризовано їхній вплив на трансфер технологій в міжнародному масштабі. У результаті проведеного дослідження встановлено високий вплив транснаціональних корпорацій на міжнародних трансфер технологій. Виявлено економічні вигоди від діяльності ТНК у сфері високих технологій.

Ключові слова: міжнародний трансфер технологій, транснаціональна корпорація, транскордонне співробітництво, світова економіка.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації технології розглядаються як важливий каталізатор зростання національної економіки. Феноменом глобалізації на сучасному етапі є транснаціоналізація – процес посилення світової інтеграції діяльністю ТНК.

Значення ТНК у світовій торгівлі досягло величезних масштабів, оскільки, відомо, що 50% світової торгівлі та 67% зовнішньої торгівлі контр-

олюють саме ТНК. Окрім цього, ТНК реалізують понад 90% усіх прямих іноземних інвестицій, а також їм належить 80% патентів та ліцензій на новітні технології, техніку та ноу-хау. Вищесказане дає підстави стверджувати про значний і посилений вплив на міжнародний трансфер технологій власне ТНК [1].

Кожна країна, у тому числі і Україна, зацікавлена у підвищенні конкурентоспроможності

на світовому ринку інновацій, оскільки стрімкий науково-технічний прогрес стає невід'ємною частиною економічного зростання у сучасних умовах. Вдосконалення законодавчої бази у сфері трансферу технологій та формування ефективної державної політики щодо комерціалізації результатів інтелектуальної власності створить позитивний клімат на ринку технологій в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням діяльності ТНК займалися такі зарубіжні вчені, як Р. Вернон, Дж. Даннінг, П. Кругман, Дж. Міль, О. Вільямсон, Е. Гекшер, М. Кассон, Р. Коуз, Ч. Кінделбергер, К. Іверсен, К. Коулінг, Дж. Гелбрейт.

У вітчизняній економічній науці діяльність ТНК та міжнародного трансферу технологій досліджували такі вчені, як В. Рокоча, В. Новицький, В. Базилевич, О. Хорошун, А. Пехник, Л. Руденко, О. Плотніков, В. Бачинський, О. Рогач, А. Поручник, В. Семиноженко, Л. Федулова, О. Білорус, С. Якубовський, М. Дідківський, Л. Кістерський, В. Левківський.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, незважаючи на велику кількість досліджень діяльності ТНК на світовому ринку технологій та динаміку змін зовнішнього середовища у діяльності транснаціональних корпорацій, не на всі питання отримано достатньо вичерпні відповіді, що дає підстави для продовження подальшого дослідження даної проблематики.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є потреба детальнішого дослідження значення транснаціональних корпорацій у світовій торгівлі, зокрема на міжнародному ринку технологій. Невирішеними залишаються питання впливу ТНК на міжнародний трансфер технологій.

Виклад основного матеріалу. Характерним елементом сучасної світової економіки і одним із основних суб'єктів глобалізації є транснаціональні корпорації. Ці компанії значно різняться за розміром, діяльністю, суб'єктами, сферами впливу, формами та методами роботи. Чинниками, які слугували підставою для створення великомасштабної ТНК, стали зростання процесів інтернаціоналізації та глобалізації виробництва, висококваліфікований персонал, а також трансфер капіталу та технологій, що здійснювався високорозвиненими країнами.

Вперше визначення ТНК запропонував у 1960 році американський державний діяч Давід Лілієнталь. Він визначав ТНК як підприємство, діяльність якого проходить більш як в одній країні і веде до створення, управління зв'язків, які мають величезний вплив на процеси, що відбуваються в інших країнах.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) визначає ТНК як корпорації, які мають дочірні підрозділи будь-яких організаційно-юридичних форм чи сфер діяльності у двох або більше країнах та здійснюють загальну координацію діяльності своїх зарубіжних підрозділів [2].

До характерних ознак ТНК можна віднести:

- частка іноземних робітників становить не менше ніж 25%;
- здійснення виробництва товарів або послуг, не менше ніж у 6 країнах;
- структура активів складає не менше ніж 25% капіталовкладень за кордоном;
- річний обсяг не менше 1 млрд дол.;
- обсяг реалізації товарів за межами головної материнської компанії складає не менше 20%;

- єдина стратегія управління розвитку національних підприємств, які входять в організаційну структуру ТНК [3, с. 3].

Таким чином, під ТНК розуміють велике фінансово-виробниче, науково-технологічне, торговельно-сервісне об'єднання, що здійснює свої операції в багатьох країнах за межами її базуваних. Така корпорація характеризується складною організаційно-управлінською структурою, що включає в себе виробничу, фінансову, інвестиційну, торгово-рекламну діяльність, проведення НДДКР, підготовку кадрів [4, с. 160].

Також масштаби ТНК на світовому ринку інновацій є досить значними: половина світових витрат на проведення науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи та більш ніж 2/3 приватних коштів належить саме ТНК [11, с. 2].

ТНК здійснюють політику територіальної експансії шляхом залучення їхнього капіталу у формі прямих іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції являють собою найбільш розвинену форму інтернаціоналізації та глобалізації бізнесу, використовуючи при цьому максимальну кількість ресурсів та навичок у міжнародному середовищі. Вони можуть бути пов'язані як з грошовими потоками, так і з трансфером технічних та організаційних рішень, а також результатами інтелектуальної діяльності в обмін на акції в прямих інвестиціях.

У країн, що розвиваються, технологія визначається як важливий каталізатор зростання національної економіки та корпоративного успіху. Обмежені інвестиції, відсутність ресурсних можливостей для наукових досліджень, слабка інфраструктура, а також технологічні недоліки спричиняють залежність цих країн від прямих іноземних інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції з ТНК служать основою підвищення науково-технічного потенціалу та конкурентоспроможності на ринку. Це головним чином відбувається тому, що ТНК самостійно контролюють та виробляють значну частину світових технологій, контролюючи при цьому 80% усіх приватних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт [5].

Технології, які передаються ТНК на користь приймаючої країни, має низку переваг, з точки зору довгострокового економічного зростання, а саме:

- високий потенціал продуктивності та інновацій;
- збільшення технологічних можливостей;
- підвищення конкурентних переваг;
- підвищення організаційної ефективності навчання, забезпечуючи позитивний вплив на розвиток технологій місцевої промисловості.

Як зазначає А.В. Пехник, сучасні ТНК виступають основним структурованим чинником світової економіки. Їхній вплив обумовлюється:

- активною інноваційною діяльністю через значні фінансові можливості;
- широким використанням конкурентних переваг різних країн світу;
- технологічним лідерством;
- максимально можливим використанням переваг інтернаціоналізації;

- зниженням витрат за рахунок переваг внутрішньокорпоративного ринку, побудованого за використанням трансфертних цін [6, с. 254].

Відомо, що ТНК розподіляють сфери впливу, а не вступають у конкурентну боротьбу. Це пов'язано зі спеціалізацією країни у певній галузі. Корпорації, що зосереджені в Європей-

ському Союзу, займають чільне місце у харчовій, хімічній промисловості та автомобілебудуванні. Американські корпорації досягнули лідерських позицій у програмному забезпеченні, виготовленні комп'ютерної техніки, фармацевтичному секторі, нафтопереробці та ракетно-авіабудуванні. Промислові корпорації Японії займають провідне місце в електротехніці, електроніці та секторі металургії.

Потреби розвитку економічних відносин є відображенням діяльності транснаціональних корпорацій. За допомогою ТНК виробництво переміщується в інші країни, тим самим долаючи митні бар'єри та створюючи нові комплекси. Такі промислові комплекси створюються насамперед за допомогою прямих іноземних інвестицій. Існуючу нерівномірність у розвитку країн, як економічного, так і технологічного сектора, успішно використовують ТНК, поєднуючи дешеву робочу силу та сучасні технології та техніку.

Чинниками, що характеризують причини виходу ТНК на іноземні ринки, є:

- низька заробітна плата;
- низький рівень оподаткування;
- відсутність стандартів щодо тривалого строку використання устаткування;
- відсутність норм законодавства, яке б регулювало діяльність ТНК у порушенні екологічних норм;
- вихід на нові потенційні ринки;
- розвиток вже наявних ринків;
- спрощені адміністративні процедури;
- низький рівень оподаткування;
- додання митних бар'єрів;
- використання ресурсів іноземної держави для підвищення та посилення конкурентних переваг;
- отримання інформації про перспективи ринків країни, яка приймає;
- продовження життєвого циклу товарів та технологій.

Отже, як бачимо, існує велика кількість чинників, якими керуються ТНК виходячи на ринки іноземних держав. Звичайно, що вихід на ринок ТНК іноземної держави узгоджується урядом цієї держави. У даному разі економічними вигодами для країни є залучення технологій, притік капіталу, розвиток виробництва, отримання додаткових джерел засобів виробництва, забезпечення зайнятості тощо.

Однак існує низка загроз, які приносять ТНК національній економіці, а саме:

- вивіз капіталів та прибутків із держави;
- монополізація влади;
- коригування та маніпулювання цін для того, щоб зменшити оподаткування;
- можливість односторонньої спеціалізації національного виробництва;
- екологічно шкідливе виробництво (добувні гаузі);
- усі патенти належать материнській компанії.

Україна не залишилася осторонь процесів транснаціоналізації. Вихід ТНК на наш ринок почався ще із проголошенням незалежності. За останніми даними, найбільш привабливими сферами для іноземних інвесторів з ЄС та США є торгівля, харчова промисловість, фінансовий сектор та фармацевтика [7].

Сьогодні на українському ринку представлені компанії у різних сферах діяльності, таких як: торгівля (Auchan Group, Metro Cash&Carry); харчова промисловість (McDonald's, Unilever, Coca-Cola, Nestle, PepsiCo, Kernel Holding SA, Bunge

Limited, Cargill); фінансовий сектор (UniCredit Bank TM, Piraeus Bank Group, Raiffeisen Bank International, BNP Paribas, OTP Group, «Альфа-Груп», «ВТБ група»); тютюнова промисловість (Imperial Tobacco Group); фармацевтичний сектор (Gedeon Richter, Menarini Group, Berlin-Chemie, Nycomed, Sanofi-aventis, KRKA); нафтогазовий сектор (Shell, British Petroleum); хімічна промисловість (Unilever, Procter&Gamble); страховий сектор («PZU SA», до складу якої входить СК «PZU Україна», AXA Group, UNIQA Group, Vienna Insurance Group, до складу якої входить СК «Українська страхова група», «Альфа груп».

Сьогодні присутність ТНК та прямих іноземних інвестицій на українському ринку вже забезпечили понад 1 млн робочих місць, що забезпечує значний соціальний та економічний ефект. Також відомо, що із 20 найбільших платників податків в Україні 11 – саме іноземні ТНК.

До прикладу, лідерську позицію у сплаті податків належить найбільшій металургійній компанії світу ArcelorMittal. У 2014 році до держбюджету було сплачено 3792 млн грн. З цієї суми 658 млн грн перераховано до місцевих бюджетів, 942 млн грн – до державних цільових фондів, майже 1 021 млн – до державного бюджету, в тому числі 1 171 млн грн сплачено податку на додану вартість при імпорті сировини та матеріалів.

Окрім сплати податків, компанія зацікавлена у забезпеченні рівня добробуту та сприянні сталому розвитку. Компанія здійснює проекти для облаштування Кривого Рогу, де знаходиться підприємство. Значні кошти виділяються на охорону праці – головний пріоритет ArcelorMittal.

Так, у 2014 році 257,8 млн грн було інвестовано в охорону праці та промислову безпеку. Рівень травматизму на виробництві знизився на 22,5%. Окрім цього, для зниження впливу на навколишнє середовище та підвищення ефективності роботи обладнання 2,9 млрд грн надійшло капітальних інвестицій [8].

Транснаціональні корпорації, які працюють в Україні, мають потужний арсенал кадрів та характерну корпоративну культуру, що характеризується ефективним використанням робочої сили, високими вимогами до працівників та насиченим графіком роботи. Значні кошти вкладаються у розвиток людського потенціалу, а саме навчання коштом підприємства працівників та кар'єрному зростанню.

Також ТНК часто виконують держані замовлення. Так, у 2011 році уряд США підписав контракт з корпорацією «Lockheed Martin Corp.» для створення оборонно-промислового комплексу протиракетної оборони на суму \$789,8 млн. А у 2012 році компанії «Lockheed Martin Corp.» та «Space System» отримали замовлення на виробництво космічних апаратів до 2016 року на суму \$238 млн. «Ford Motor» налічує близько 100 заводів, які засновані ним і в яких йому належить контрольний пакет акцій, та ще близько сотні виробництв під іншими марками входять до зони його володіння. Корпорація «Nestle» охоплює більше ніж 500 підприємств у 85 країнах світу [9].

Відомо, що деякі ТНК здійснюють свою діяльність більше ніж у 100 країнах світу. Так, корпорація «International business machines», яка виготовляє електронно-обчислювальну техніку, а також оргтехнічне обладнання, зосередила свої філії більше ніж у 80 країнах. ТНК «Deutsche Post» представлена у 111 країнах світу. Фірма «Siemens» має філії у 52 країнах, концерн «General Motors» володіє 209 заводами, 12 з яких розта-

шовані в Канаді, а 32 – в інших країнах. Обсяг виробництва закордонних філій перевищує обсяг експорту країн їх походження (майже удвічі для Швейцарії та Великобританії та в чотири рази для США) [10, с. 128].

Вихід ТНК на український ринок створює додаткові робочі місця, оскільки трудомісткі потужності є важливим з погляду використання фізичної праці. Також діяльність транснаціональних корпорацій знімає гостроту валютного дефіциту, пов'язаного з імпортом та впроваджує певні світові стандарти культури ведення бізнесу.

Ще одним важелем привабливості українського ринку для ТНК є низькі екологічні норми та стандарти якості продукції. Законодавчі документи, які були розроблені ще 1970-х роках та є застарілими, досі діють. Тому необхідною є імплементація європейських норм, пов'язаних зі збереженням необхідної якості навколишнього середовища та контролем за якістю реалізованої продукції.

Висновки і пропозиції. ТНК у наш час стають рушійною силою створення нових робочих місць, забезпечення соціально-економічного добробуту країн, залучення прямих іноземних інвестицій у

різні сектори економіки. ТНК використовують найсучасніші технології, тим самим насичуючи внутрішній та зовнішній ринок новими товарами та сучасними послугами, прагнучи постійно розширювати ринки та задовольняти потреби споживачів.

Для України сьогодні важливим пріоритетом є створення сприятливого інвестиційного клімату, який дозволить покращити економічне становище країни загалом та залучити в країну іноземні високотехнологічні компанії з довгостроковими інвестиціями. Заохочення ТНК виходити на український ринок можна також податковими стимулами, які дадуть змогу створювати ті виробничі сектори, які реалізують найвищу додану вартість та є найбільш наукомісткими.

Однак на даному етапі розвитку капітал іноземних компаній в основному зосередився в галузях зі швидкою оборотністю капіталу, а саме: торгівля, фінанси, харчова промисловість, енергетика.

Отже, з проведеного аналізу можна зробити висновки про масштабний вплив транснаціональних корпорацій на світовий економічний розвиток, регулювання міжнародними економічними відносинами та створення інновацій.

Список літератури:

1. Якубовський С.О. Транснаціональні корпорації : особливості інвестиційної діяльності : [навч. посіб.] / Якубовський С.О., Козак Ю.Г., Логвинова Л. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 472 с.
2. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctad.org>.
3. Молчанова Л. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України [Електронний ресурс] / Л. Молчанова. – Режим доступу : <http://fes.kiev.ua>.
4. Павленко І.І., Варяниченко О.В., Навроцька Н.А. Міжнародна торгівля та інвестиції : навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 256 с.
5. Dunning J. H. The competitive advantage of countries and the activities of transnational corporations. *Transnational Corporations*. – 1991. – Vol. 1. – P. 135-168.
6. Пехник А.В. Діяльність іноземних ТНК на території України // *Регіональна економіка (укр.)*. – 2005. – № 1. – С. 253-262.
7. Овчарук М.П. Особливості поширення та впливу ТНК на економіку України / М.П. Овчарук, М.В. Мотриченко // *Фінансовий простір*. – 2013. – № 3(11). – С. 61-67.
8. Звіт з корпоративної відповідальності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukraine.arcelormittal.com/images/pdf/ArcelorMittal_CSR_Report_2014_ua.pdf.
9. Lockheed Martin. Awarded \$789.8 Million THAAD Production Contract [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.lockheedmartin.com>.
10. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка : [навч. посіб.] / Козак Ю.Г. Видання 2-ге перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 1118 с.
11. Occasional Note. UNCTAD Survey on the Internationalization of R&D // United Nations Conference on Trade and Development, 12 December, 2005 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.unctad.org>.

Когут М. В.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ВЛИЯНИЕ ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ НА МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме

В статье проанализированы роль, значение, масштабы деятельности ТНК и охарактеризовано их влияние на трансфер технологий в международном масштабе. В результате проведенного исследования установлено высокое влияние транснациональных корпораций на международный трансфер технологий. Выявлено экономические выгоды от деятельности ТНК в сфере высоких технологий.

Ключевые слова: международный трансфер технологий, транснациональная корпорация, трансграничное сотрудничество, мировая экономика.

Kohut M. V.

Lviv National University named after Ivan Franko

IMPACT OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS ON INTERNATIONAL TECHNOLOGY TRANSFER

Summary

The article analyzes the role and value, the scale and nature of TNC and describes the impact on international technology transfer. As a result, the study has found a high impact of transnational corporations on international technology transfer. The economic benefits from the activities of TNCs in high technology have been revealed.

Keywords: international technology transfer, multinational corporations, cross-border cooperation, global economy.